STUDIA HUMANIORA ESTONICA

METHIS

OMAELULOOKIRJUTUS EESTI KULTUURILOOS

5/6 2010

METHIS

Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituut
Eesti Kirjandusmuuseumi kultuurilooline arhiiv

METHIS. STUDIA HUMANIORA ESTONICA
Erinumber 5/6 (juuni)

Koostaja ja toimetaja: Leena Kurvet-Käosaar

Tartu 2010

METHIS

SISUKORD

Marin Laak Saateks *5*

Leena Kurvet-Käosaar Mõistete rägastikus: autobiograafiast omaelulookirjutuseni *7*

Rutt Hinrikus Eesti autobiograafilise kirjutuse kujunemisest 18. sajandist Teise maailmasõjani *20*

Tiina Kirss „Vana tuuletallaja": August Kitzbergi mälestused eesti autobiograafia tüvitekstina *38*

Eve Annuk Autobiograafia kui „tõe" diskursus: Lilli Suburgi „Minu saatusega võitluskäik" *54*

Ave Mattheus Laps(epõlv) 19. sajandi teise poole Eestis omaelulooliste tekstide näitel *65*

Maris Saagpakk Ambivalentsus baltisaksa naiste mälestustekstides *84*

Maarja Hollo Meie saarelt Mnemosyne juurde. Saar kui omaelulooline kujund Bernard Kangro loomingus *95*

Aija Sakova Kohustus kannatada, et näha ja mõista. Ene Mihkelsoni ja Ingeborg Bachmanni kirjanikunägemus *111*

Aare Pilv Minakirjutusest. Tõnu Õnnepalu, Mihkel Raua ja Madis Kõivu näitel *122*

Piret Kruuspere Omaeluloolisus eesti teatris: Merle Karusoo lavastustest *131*

Anneli Saro Postdramaatiline teater ja autobiograafiline lavastus sotsiaalses kontekstis *143*

Tiiu Jaago Mälestuste kogumisprotsessis loodud tekstide žanrilisus. 1905. aasta sündmuslugude näitel *159*

Anna Verschik Keeleliste elulugude uurimisvõimalusi: Dagmar Normeti mitmekeelne lapsepõlv Eestis *176*

ARHIIVILEID *189*

Rutt Hinrikus Gustav Maltsa käsikirjast *189*

Gustav Malts Ajalugu Maltsveti usust ja Krimmi rändamisest *191*

TEOORIAVAHENDUS *196*

Philippe Lejeune Autobiograafiline leping *196*

Leena Kurvet-Käosaar Saatesõna tõlkele *224*

Summaries *229*

Hea lugeja,

meie vastsel, 2008. aastal ülikooli ja kirjandusmuuseumi koostöös Emajõe Ateenas asutatud ajakirjal Methis. Studia humaniora Estonica täitub tänavu kaks tegevusaastat, on taas hea põhjus tõsta kantharos*! Et Methise-taolisel väljaandel leidus teiste eestikeelsete teadus- ja kultuuriajakirjade – Keele ja Kirjanduse, Vikerkaare, Loomingu, Akadeemia, Kunstiteaduslike Uurimuste, TMK jt – kõrval oma vakantne nišike, näitab aasta lõpuks kaheksas numbris ilmuvate kaastööde arv, mis ulatub juba üle seitsmekümne. Peale originaaluurimuste on Methis võtnud sihiks ka krestomaatiliste alustekstide vahendamise. Alates neljandast numbrist on ilmuma hakanud teoreetilise artikli tõlge koos asjatundliku saatesõnaga, siinses erinumbris on tõlkerubriik saanud nimekujuks Teooriavahendus. Esmakordselt jõuab siinses numbris lugejateni ka rubriik Arhiivileid. Tundubki, et traditsioon on loodud, ajakirjale eriomased palgejooned selginenud, sisemiste toimetusrütmide kujunemine on aja küsimus.*

Methise eripäraks, kindlasti pigem tugevuseks kui nõrkuseks, on vabanumbrite kõrval mahukate erinumbrite väljaandmine. Nende kaudu pakub ajakiri ühe või teise teema kõige värskemat ja nüüdisaegsemat, ammendavat ja mitmetahulist kokkuvõtet. Methis on toonud akadeemilisse valgusvihku tagasi mitmed just nagu vanad, läbikirjutatud või paika pandud „peatükid", nagu Noor-Eesti tähendus eesti kultuuriloos, mis erinumbris 1-2 põhjalikult n-ö ümber mõtestati. Sama pakub ka siinne erinumber, mis tõstab fookusse eesti kultuuriloos seni olulisel, ent perifeersel kohal olnud „mälestuskirjanduse", pakub selle harutamiseks teoreetilise mõtteaparatuuri ning toob eesti teaduskeelde uudse omaelulookirjutuse *mõiste. Toimetamisel on seni kõige interdistsiplinaarsem, nõukogude aja kultuurifenomene eritlev kaksiknumber.*

Kaks aastat Methise väljaandmist pole möödunud väikese tegevtoimetuse siseringis vaidlusteta. Sageli on tulnud meelde tuletada, kui „idealistlik projekt" Methise asutamine siiski oli. Kaks aastat tagasi oleks justkui tekkinud iselaadne sild 20. sajandi nooreestlaslike meeleolude ja loomispalangu ning meie kaasaja, 21. sajandi alguse vahel. Paradoksaalsel moel oli nii sada aastat tagasi kui ka nüüd taganttõukajaks tegutsemine keelelise ohu piirimail. Kui toona oli selle põhjustajaks Vene tsaaririigi Balti provintside poliitika, siis nüüd oli allikaks meie oma, teaduse hindamise „riiklikusse" süsteemi sööbiv nõue avaldada kirjatöid kõikides, mis tahes teistes,

aga mitte eesti keeles. Hoolimata sellest, et just siinses eesti emakeeleruumis on meie kõige rangem ja erudeeritum lugejaskond ning et humanitaarvaldkonnas on keelepõhine diskursiivsus sageli olulisem kui „eksperimenditulemuste“ neutraalne esitamine ja analüüs. Ajakirja ideeks oligi tookord avaldamisruumi loomine eesti-keelsete humanitaarteaduslike artiklite jaoks, et tagada eesti teaduskeele kestvus ja areng ning julgustada kirjutama ka noori, kes alles seisavad meie suurte sõna- ja mõttemeistrite panteoni jalamil.

Kuid eestikeelse humanitaarteaduse vajalikkus muutus ühel hetkel eksistentsiaalseks ka ajakirja siseringis, kui tekkis küsimus ajakirja rahvusvahelisest levikust ja dialoogist. Kehtib ju teaduse rahvusvahelisus ka humanitaarvaldkonnas, kuigi paradoksaalsemal kujul. Kompromissi leidmiseks otsustati suurendada artiklite võõrkeelsete resümeede pikkust ning teiseks, valida meie rahvusvahelise toimetuskolleegiumi abiga igast numbrist välja üks-kaks artiklit avaldamiseks terviktekstina ka inglise keeles. Uuendusi on plaanis veelgi, näiteks liitumine nüüdisaegse teaduskirjanduse avatud juurdepääsu (open access) *põhimõttega. Toimetus on võtnud suuna muuta ajakirja sisu kodulehe – www.methis.ee – kaudu elektrooniliselt kättesaadavaks, nagu ootab rõõmuga vist iga kaasaegne lugeja.*

Esmanumbri juhtkirjas pidas Tartu Ülikooli eesti kirjanduse prof Tiina Ann Kirss, Methise loomisidee autor ja esimene peatoimetaja kaastöödes oluliseks vaheda mõtte ja kauni stiili sümbioosi. Jäägu see sihiks edaspidigi. Kuid Methis jääb kindlasti ka akadeemia-sõbralikuks väljaandeks. Ajakiri võiks olla puutepinnaks, kus saavad kokku pikaaegsed eesti filoloogia traditsioonid, interdistsiplinaarne kultuuriuurimus ja filosoofiline mõte. Käesolev, enam kui aastase töö viljana teoks saanud omaelu-loolisuse erinumber võiks olla selle heaks näiteks.

Täname sisukate kaastööde eest kõiki autoreid, keeletoimetaja Maarja Hollot ja mitmeid-mitmeid inimesi, kes on olnud abiks siinse erinumbri väljaandmisel. Eriti aga täname siinse erinumbri hinge, koostajat ja toimetajat dr Leena Kurvet-Käosaart.

Ärgitavat lugemist ja head koostööd soovides
Marin Laak,
peatoimetaja